

Spanyolországi héber költők

A középkori spanyolországi héber nyelvű költészetéről szóló tanulmányokat rövid versgyűjteménnyel egészítjük ki. A válogatásakor a négy legismertebb költőre (Smuél Hanágid, Ibn Gabirol, Mózes Ibn Ezra, Juda Halévi) összpontosítottunk, s újabb fordítások híján – születésüket bátorítva – a következő antológiákból merítettünk: Kecskeméti Lipót – *Zsidó költőkből*, Patai József – *Héber költők* és Kardos László – *Héber költők antológiája*.

Smuél Hanágid

FIAMNAK

József! ha szenvedek, mind csak teérted,
Érted küzdök örömmel, boldogan;
Ha te nem volnál, szerencsét keresve
Bolyonganék, mint mások annyian.
Teérted küzdök vérengző csatákon;
Teérted megyek tűzön, lángon át,
Csaták tűzéből vedd végső tanácsom,
Ki tanácsolna jobbat, mint atyád?

Már tombol, őrzöng a halál előttünk,
Vigyorgó, éhes száját tátja ránk;
Tán nem köszöntjük többé már a hajnalt,
És nem lát többé édes szép hazánk.
Ha el kell válnunk egymástól örökre,
És nem csókolhatnánk már soha,
Vedd im' ez írást, vessed jól szívedbe,
Vérrel van írva mindenik sora.

Járj Isten útján bizva rendületlen,
Jóság és hűség legyen vezetőd,
Ifjú erőddel szerezz bölcseséget,
Ez díszed népek, királyok előtt.
Szeresd anyádat, szeresd hű barátod,
Legdrágább kincsed legyen szeretet.
Szeresd az Isten minden teremtményét,
És arany helyett szerezz jó nevet.

József! Szeresd az embert véghetetlen,
Ne nézd, hogy gazdag, avagy koldus-e,
Szeresd a nyomor fiát s ne feledd el,
Mind ki szegény, kincsednek részese.
Ne vessed meg, kit sorsa porba döntött,
Ki tudja, útján hol, mi volt a gát?
Te pedig törtess oromról-oromra,
S légy tökéletesb, nagyobb, mint atyád.
PATAI JÓZSEF FORDÍTÁSA

A BOR

Vedd el a kelyhet kedvesedtől
S mondd néki: „Itt az üvegem,
Fuss a hordóhoz, csordulásig
Ereszd teli s hozd el nekem,
Mert lomha fájdalom tanyázik,
Emésztő bú a szívemen,
És csak a kancsó patikája
Gyógyítja lüktető sebem.
Ettől az irtól a nemesben
Még nemesebbé lesz a nem,

Ha ezt az orvosságot issza,
A gyáva oroslán lesz,
A rossz emberből jó s derék lesz,
Hallgatnak is rá szívesen,
Hallgatnak úgy, ahogy királyra
És dörgő prófétákra sem.
A sorsom csillog a kupában,
Végzetem villog nedvesen,
Rá vágyom én, és ő csak énrám,
Ő legtüzesebb kedvesem,
Hol bor ragyog vén kelyhek öblén,
Én magam otthon érezem,
Meghállok ott és váltig örvend
És boldogan dalol szívem.”

IMA

Istenem, Istenem! Türed fel a jobbkarod ma!
Ábrahám fiait ne hurcolják Edomba!
Ki szent orcád előtt hetvenkedő s goromba,
Haragban állj elé, fenségesen lobogva!
Ki törvényed szegi, frigyed dönts véle romba,
És váltsd be esküdet Dávidnak, fennlakozva,
S a népet, mely kezét kinyújtja hű juhodra,
Vesd, mint a láng közé, perzselő haragodba!
KARDOS LÁSZLÓ FORDÍTÁSAI

Ibn Gabirol

EL SPANYOLORSZÁGBÓL

Lelkem, mért ülsz oly borúsan,
Miként fogoly király, bánan?
Mért vonod bé a dal szárnyát?
Mért vonszolod a baj árnyát?
Szívem gyászol, úgy elkábul,
Meddig mersz a kín kútjából?
Bajlódsz, kínlódsz, bú közt sírva,
Míg letesznek majd a sírba!
Várj, s az ajtót zárd magadra,
Míg megszűn a sors haragja.
Hadd csak, ne bánd, szomj ha éget,
Türed el nyugton az éhséget;
Áldott, boldog lesz majd véged,
Hagyd e létet, bódít téged.
Várj még, állj még, viseld e kint,
Míg majd isten reád tekint...
Távozz világ, te hűtelen,
Menj, hisz rajtad csak bűn terem!
Lelkem megvet, útál téged,
Hiteget csak bájad, éked;
Csábítsz, hitem már elveszett,
Ma adsz, s holnap már elveszed.

Lelkem fordulj az egekhez,
Felüdülsz majd, térj meg ehhez;
Imádd, kérleld meg alakját,
Öntsd ki könnyed bő patakját,
S a börtönből tán menekszel,
Hol bilincsben, kín közt fekszel.
Itt hagyod e dőrék nyáját,
Hisz gyűlölöd te mindnyáját!
Helyest, tévest szólj hozzájuk,
Egy sem ért meg, gúnyol szájuk;
Ha futhatsz e nép szájától,
Áldozatot hozz halából...

Férfiakat keress, lélek,
Kik közt majd mind ember élek!
Nyugodjál meg, egyetlenem,
Istenbe bízz, ne zajj bennem;
Küzd le, szegény, bús érzeted,
Túrd el bátran a végzeted.
Fel, s hagyd atyád, anyádat itt,
Istent lessék hő vágyaid;
Fel, és röpjél az útjára,
Mint sas, szarvas, fuss utána.

Ha kín s nyomor lesz is veled,
Nem kell ingnod, nem kell félned!
Ha jársz hajón, lovon, hegyen,
Szívedben bú sohsem legyen.
Hadd Spanyolföld ékét, báját,
Hagyd itt bátran gyűlöld táját,
Eljutsz talán még Cóánba,*
Bábelba s a dísz honába**...
Nyomorult szív, miért zajogsz?
Miért sorvadsz? miért sajogsz?
Hisz mi vagyok? Csak idegen,
Oszlik-foszlik itt idegem!
Írj e népnek, ne írj, vessz el -
Mít törődik az mindezzel?
Itt nem szállhatsz, csakis ottan,
Szent erővel megrakottan!

E népért van bánat veled?
E földért oly bús kebeled?
Istenedben támaszt találsz,
Ha ülsz, ha jársz, avagy ha állsz.
Az ősökre gondold bentül,
Mint futottak az ellentül:
Éltük szirtje az Úr vala,
Hozzájuk szállt mindnek dala.

Irígyeim, ti reátok
S országokra szálljon átok!
Elleneim bőszi talaja,
Szívem földed nem akarja:
Tájad nem kell, úgy megvetem,
Nőjj, vagy apadj, mindegy nekem!

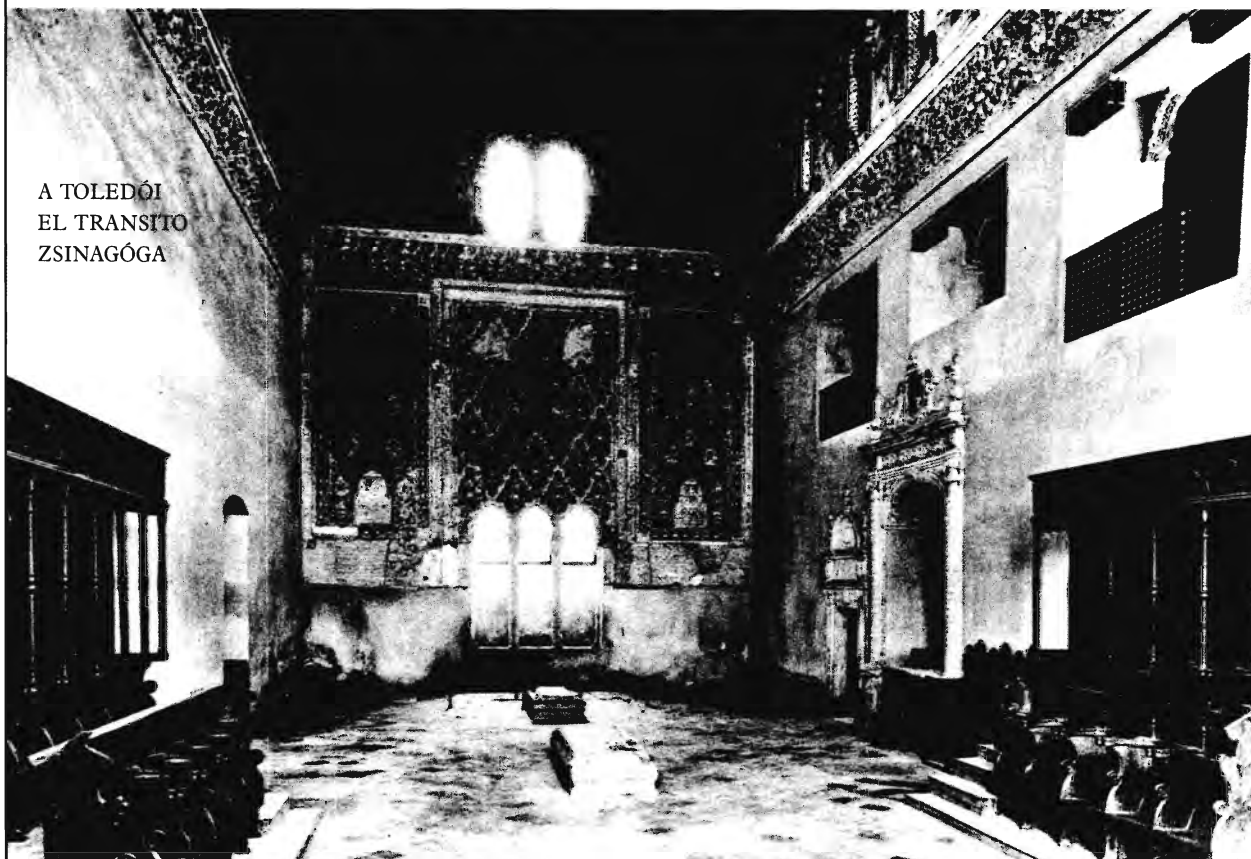
*Cóán = Egyiptom. **A „dísz hona” = Palesztina.

SÁMUEL HA-NÁGID HALÁLÁRA

Mi az sorsom? Hátam szántod,
Szűnj meg! Szívem meddig bántod?
Nem bánod, hogy Sámuel holt,
Aki atyám, jó atyám, volt?
Közénk adál nagy-nagy teret,
Maradt-e még kínzószered?
Állok, mint Elisa állott,
S ő mint Tisbi égbe szállott:*
Kétszeres volt tőle eszem,
S most kétszeres kínom leszen...
Sötét honban béke veled,
Aludj, legyen nyugodt helyed!
Csillagok közt lakod készen,
De sátrad itt szűmben leszen;
Nézlek, látlak itt, míg élek,
Te vagy bennem, te, a lélek!

KECSKEMÉTI LIPÓT FORDÍTÁSAI

A TOLEDÓI
EL TRANSITO
ZSINAGÓGA

AZ ÉG FELHŐI

Az ég felhői bögnek, mint a nyáj,
Haragos arc az ősz, rüt és sivár,
A felhők, mint vitorla-raj a szélben,
A kapitány kostülkét fújja már,
Az ég szemét is fellegek takarják,
A hajnalcsillag hályogos homály, –
A Nap hordozta szárnyain a felhőt,
Mely meghasadt, és kiszakadt az ár,
Szél-kalapálta bádog most a felleg,
Hull-hull a mélybe százezer fonál,
Iszik a föld, eláznak a göröngyök,
Nedves barázda bő vetésre vár,
Buggyan a hegyhát, dől a kincs, amelyet
Mindenki ismer, senki sem talál,
Sír az ég, mígnem újra élni gyúlnak
A fák, kiket kihűtött a halál.
KARDOS LÁSZLÓ FORDÍTÁSA

A HAJNAL

Már jön nagy biborszín palástba
A fénynek kapzsi uzsorása
S néhány sugárért, amit kölcsön ad,
Zálogba veszi a csillagokat...

BOROS KORSÓHOZ...

Boros korsóhoz hív édes szavad:
Mulatni egyszer nekem is szabad.
A bor, ha testet, lelket áthatott,
Legyilkol minden bűt és bánatot.

Add hát a korsót! hisz rokon velem,
Agyag mint én, ó, törekeny cserép.
Merev ajkát ajkamhoz emelem,
Ki tudja, melyikünk török szét elébb?!...
PATAI JÓZSEF FORDÍTÁSAI

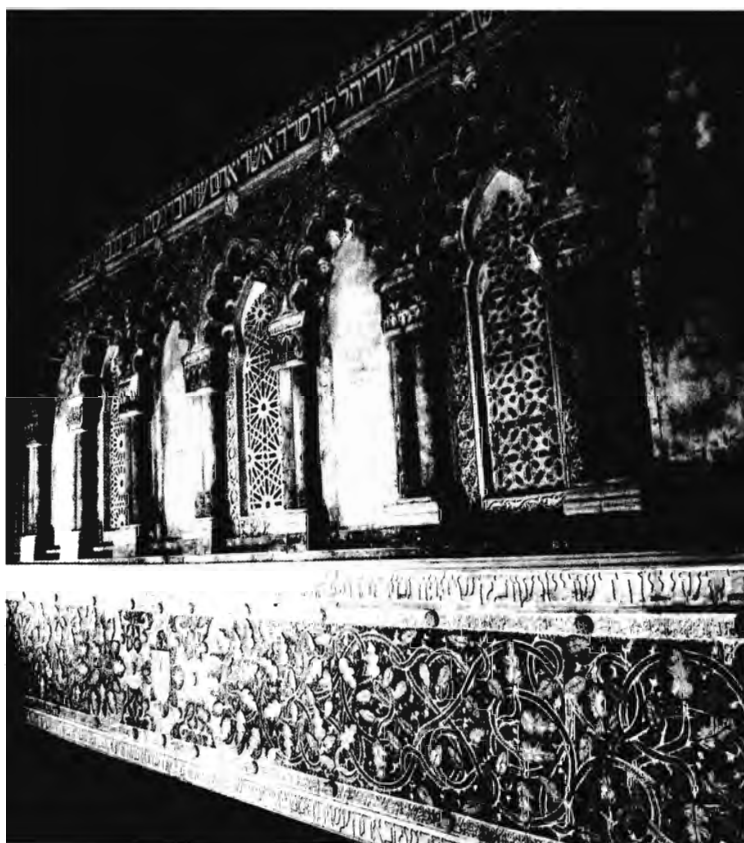
*Tisbi: Elijáhu próféta, Elisa: Elijáhunak
követője s utóda. Elijáhu egyszerre égbe ragadtatott Elisa elől.

Mózes Ibn Ezra

JEHÚDA HALÉVINEK

Gond és bánat serge szívem ostromolja,
Fala már-már roskad, dülldet szétomolva,
S ím lesújtott még rám elválásunk bűja
Szívemnek romjait fel-felhányva dülva.

Szenvedés, fájdalom, gyötrelem és kétség,
Összeesküdtek, hogy lelkem széjjeltépjék,
Sötét szomorúság áll mögöttem lesbe,
Reményem sugarát, hogy mind eltemesse.

A TOLEDÓI EL TRANSITO ZSINAGÓGA

Csüggedten kesergek, nincs vigasztalásom,
Hulló könnyeimmel sírgödrömet ásom,
S ím hozzám lopózik dalod észrevétlen,
Mint ragyogó csillag, kormos, vak sötétben.

Ó, nekem daloltad! – Fénylőbb mint a hajnal,
Minden szava fölér kincses színarannyal,
Bűbajos éneked minden dalnak lelke,
Van-e, aki benne örömet ne lelne?

Zsenge gyermek vagy még és már a csúcsra értél;
Egekbe törsz büszkén, bár csak tavaszt éltél:
Alig bontogattad merész ifjú szárnyad
S mint tündöklő csillag a világot bejártad.

Én láttalak némán fel magasba nőni,
Láttam, mint süllyedtek lantod irigylői,
S gyötrött lelkem mélyén titkos gyönyör támadt,
S rajongva vártam a rejtelmes csudákat.

Virul a szeretet illatozó kertje,
Dús pompáját ontja nárdus, myrrha kelyhe,
Jer, ó, tépjünk együtt barátság-virágot,
S feledjük a gonosz, kegyetlen világot.

Feledjünk el mindent, hírt és dicsőséget,
Kertemben kis kunyhó vár epedve téged,
Szeretet kertjében meleg kunyhó szívem,
Oltalmazva véd meg mindörökké híven.

PATAI JÓZSEF FORDÍTÁSA

A »TÁRSIS« RÍMJÁTÉKAIBÓL

(20.)

Lelkem a szőlő leányának adtam,
Az édes fürtök bájos levének,
A koldus is gazdaggá lön e létől,
S a kicsik óriásokká levének.

(29.)

A nyíló rózsák kertje közt lakozzál,
Hol illat leng, s nincs rothadó szemét.
Figyeld csillámló harmatát az éjnek
S a mézga gyanta villogó szemét.

(36.)

Sorsunk könyvét a nő, a bor, a kert,
Zengő rigó és csengő lágy hab írja:
Ez a bú enyhe, vándor vigasza,
A koldus kincse és a vágyak írja.

(55.)

Vén pásztor a halál, az emberek
Bús birkák csak, ha sietnek, ha késnek.
A sírgödörbe omlik ifjú, vén,
Ha fénye villan gyilkos, szörnyű késnek.

(56.)

Mily kongó hang tör fel a föld alól?
A csontot őrző, ősi puszta sír:
„Akik ma hátunkon tapostok ott fenn,
Ágyatok holnap már a puszta sír!”

EGYÜGYŰ ASSZONY A VILÁG

Együgyű asszony a világ,
Sok csipcsup dísz magára szed,
Méz minden szava, de vigyázz:
Nyelve alatt háló rezeg.
Ha bölcs vagy, mondd rá, hogy bolond,
Szépségét semmibe se vedd,
S nyomd a kezébe mielőbb
A válólevelet!

HIÁBA ÖLT SZÁZ SZÍNT A FÖLD

Hiába ölt száz színt a föld,
Az ostobáknak kellett
Hiútn magát, az ostobák
Szemét vakítják selymei,
De hogyha bánt és buba ránt,
Gyógyszere bizony nincs neki,
Szegény süket, rab lelküket
Kis lépesmézzel eteti, –
Tündéri kert, de csúnya, mert
Ily férgesek gyümölcszei.

KARDOS LÁSZLÓ FORDÍTÁSAI

Juda Halévi

MÓZES IBN EZRÁHOZ

Távozol és engem sújt a bánat,
Távozol és lelkem megy utánad,
Ó, ha nem remélném visszatérned,
Megrepedne fájó szívem érted.

Gyéren hull az eső kapzsi könnyje,
Lám a könnyem, hogy hull vad özönbe.
Nyugat fénye! Térj nyugatra vissza.
Sugarad lelkünk hadd ittasítsa.

Bűvös nyelv te, mondd, ó, mit keresnél
Dadogó, idegen embereknél?
S Hermon harmat-gyöngye mért peregne
Az elátkozott Gilboa-hegyre?

AZ ELSŐ FEHÉR HAJSZÁLAT...

Az első fehér hajszálat kitéptem,
De szívem sötét búval lett tele.
Győztem, míg egymaga volt ellenségem,
Mi lesz, ha utána jó serege?

PATAI JÓZSEF FORDÍTÁSAI

A TENGEREN

Sajg a szívem,
Inog térdem,
Tágom széthull
S Isten kértem,
Az evezős
Midőn ámul,
A mélységbe
Kábán bámul,
S ellankadnak
Mind a kezek:

Így kell lennem –
Hajón állok,
Ég és föld közt
Függve szálllok,
Körben forgok,
Szédül fejem...
De semmi! Hisz
A szent helyen,
Jeruzsálem,
Benned leszek!

KECSKEMÉTI LIPÓT FORDÍTÁSA

ÓDA CIONHOZ

Cion? Gondolsz-e még a szerteszórt rabokra?
A züllött nyáj ma is szelíd neved zokogja!

Köszönt Kelet, Nyugat, az Észak és a Dél,
s a Távol és Közel, bús s álom-ját susogva.

S ki annyi könnyet ont, mint Hermon harmata,
én is köszöntelek, a honvágy béna foglya.

Síratni sebeid sakál vagyok! S puha lant, a Szabadulás reményén andalogva.

Hol a Jók népe gyűl, a szívem odafáj s Mahnájim, Peniél s Bét'hél nevét dobogja.

Az Isten benned élt! S az ég kapuival szemközt kapuidat Alkotód megnyitotta.

Számodra csak az Úr dicsfénye tündökölt; mi volt neked az ég csillaga, napja, holdja?!

Ott vágyom ontani hév lelkem mámorát, hol Isten szelleme áradt a jámborokra.

Az Úr szent széke vagy! Királyi palota! Hogy ült e szolgálhad hercegi trónusodba?!

Hol próféták előtt megtáruult Istenünk, botorka lábam ott de vígan vándorolna!

Ki adna szárnyakat, röptíni messze föl megrongyolt szívemet száz völgybe és oromra?!

Arcomra hullanék és vén kövedet becézném, csókomat lehelve dús porodba.

Boldogan állanék atyáim hantjain, s tűnődnék hebroni nagy sírokon szorongva.

Bámulnám Gileád földjét, szikláidat, s borítna erdeid gyümölcse, fája, bokra.

Hór s Abarim, – a két nagy láng ott leng: ikerlámpád és mestered, – s fényt szór a bérci fokra!

A Lélek földje vagy, s porodból lengeteg mirha illata száll a sárgaméz habokra.

De édes volna ott bár pusztá romokon, mezítláb s hajdonfőtt az ős talajt tapodva!

Ahol a Láda állt! s a legbelső terem homálya áradott a rejtett Kérubokra!

Lenyírom üstököm: a mocskos földeken megmocsokolt szentjeid sorsáért gyászolok ma.

Étel s ital se kell, míg látom kutyát oroslán-ifjaid marcongják agyarogva!

S hogy inná két szemem a boldog fényeket, ha hollók csőre csap tört húsú, vert sasodra?

Fájdalom kelyhe! várj! Nézd árva lelkemet: jajokkal töltözik, – s kínokkal csontom odva!

Idézem Oholát, s fölhajtom mérgeidet, s utolsó csöpped is, Oholiván borongva.

Cion! Tè vagy a Báj s a Szerelem! Örök szépséged híveid lelkét is átragyogja!

Fölujjonganak ők, ha orcád nap süti, s a romló romokon jajgatnak, porba rogyva.

Mint börtönből a rab, oly esdve hajlanak szent kapuid felé, sejtelmes távolokba –

Karámod keresi az úzótt nyáj ma is, melyet hegytől hegyig hajigál sorsa sodra.

Feléd kapaszkodunk, pálmáid lombja húz, ujjunk közt porlik el partjaid enyhe fodra.

A nagy Patrosz s Sinár fölér-e hát veled? Honnan néz vakhitük Tummim- és Urimodra?

Prófétáiddal és Királyáiddal is ki ér föl? Azt, amit a Léviták, ki tudja?

A bálvány mind ledől, de örök koronád lángfénye fiúról fiúra száll lobogva.

Téged kívánt az Úr lakásul! Boldog az, kit Ő hoz, Ő bocsát lakozni udvarodba!

Választott boldog az, ki felkelő napod világát s hasadó hajnalod látni fogja,

s megéri híveid ujjongó mámorát, ha vissza-ifjodol virágos tavaszodba!

A SZÍVEM OTT VAN KELETEN

A szívem ott van Keleten, – én messzi Nyugaton!
Hogy volna ízes ételem, – kedves az italom?
Kötésem, fogadalmaim hogy válthatnám be, míg Ciont Edom és engemet az arab lánca nyom?
Itthagynom szép Hispániát oly könnyű, mint amily Édes a dult Szentély porát csak megpillantanom!

KARDOS LÁSZLÓ FORDÍTÁSAI

TUDELAI BENJAMIN BEN JOANA ÚTINAPLÓJA, 1543.
NEW YORK, JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY